

УОЗБИЉЕЊЕ И УЈЕДИЊЕЊЕ: ПРЕДЛОГ ЗА ЗАШТИТУ СРПСКИХ ИНТЕРЕСА

Изаћи из туђих ципела

У новембру 2018. навршиће се столеће од одржавања три значајне скупштине (углавном) српског народа ван тадашње Србије, на којима су донете одлуке од далекосежног државног значаја. Реч је о Збору изасланика народних већа Срема, одржаном у Руми 24. новембра, Великој народној скупштини Срба, Словака, Буњеваца и других Словена, одржаној у Новом Саду 25. новембра, те Скупштини српског народа Црне Горе (или Великој народној скупштини) одржаној у Подгорици 26. новембра 1918. На овим трима скупштинама одлучено је да се народ и територија о којој се свака скупштина изјашњавала суштински и безусловно присаједини Краљевини Србији – пре стварања Краљевства СХС. Одлуке ових скупштине држава Србија никад није званично и институционално прихватила. Можда је, век касније, прилика да се то макар симболички уради?

Пише: Ђорђе М. Србуловић

ПРАВНИ ОСНОВ СКУПШТИНА

Слободно изјашњавање народа Аустро-Угарске о томе где желе да живе постало је могуће тек уласком Сједињених Америчких Држава у Велики рат, априла 1917. године, односно доношењем Мировног плана у 14 тачака америчког председника Вудроа Вилсона, објављеног 8. јануара 1918. Вилсонов План прихватио је и Лојд Џорџ, односно Велика Британија. У тренутку доношења, План је предвиђао обавезу Аустро-Угарске само да побољша положај мањинских народа, али, како се стање на фронтима мењало, тако је и став о праву народа у Аустро-Угарској на самоопредељење добио на значају и постао примаран. Од октобра 1918. године, народи Двојне Монархије започињу своје изјашњавање о томе у којој држави желе да живе. Резултат тог изјашњавања, као и резултат рата, довео је до нестанка са историјске сцене Аустро-Угарске, Светог римског царства немачког народа, Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе, као и неких других за ову тему небитних држава, те настанка нових држава: Чехословачке Републике, Републике Аустрије, Краљевине Мађарске, Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, итд. На мировним конференцијама потписани су обавезујући споразуми и створен нови међународни поредак.

СКУПШТИНЕ У РУМИ, НОВОМ САДУ И ПОДГОРИЦИ

Збор изасланика народних већа Срема усвојио је следећу Резолуцију:

„1. Данашњи збор изасланика народних већа из Срема тражи да се оствари јединствена и демократски уређена држава СХС под династијом Карађорђевића и очекује се и од Народног већа у Загребу да се што пре оствари јединствена заједничка влада са седиштем у Београду.

2. За случај племенског или политичког цепања, изјављују заступници народних већа у Срему, као и изасланици народа, да се одлучују за непосредно присаједињење Срема Краљевини Србији.

3. За тај случај желимо да нас на конференцији о миру заступа Краљевска српска влада.” ¹

Срем у то доба није био део Војводине, он је после Угарско-хрватске нагодбе 1868. године постао део Троједне Краљевине као „Славонија и Срем” (Далмација, Хрватска, Славонија са Сремом). Ваља рећи да се у тадашњем Срему налазио и Вуковар и многа друга насеља, који су, одлуком о формирању Бановине Хрватске, потом стварањем НДХ, па социјалистичке Југославије и њених република, потпали под Хрватску у којој никада пре тога нису били. Све ово је битно знати да би се правилно разумеле одлуке из Руме. Такође, распадом заједничке државе, ступиле су на снагу тачке 2 и 3, међународно верификоване после Првог светског рата, па је Србија у обавези да делове територије Срема који су данас у Хрватској прихвати као део властите државне целине.

Велика народна Скупштина у Новом Саду, одржана 25. новембра, донела је следеће одлуке:

„1. Молимо владу братске Србије, да на Конгресу мира заступа наше интересе,

2. Прикључујемо се Краљевини Србији, која својим досадашњим радом и развитком ујемчава слободу, равноправност, напредак у сваком правцу не само нама, него и свима словенским, па и несловенским народима, који с нама заједно живе,

3. Овај наш захтев хоће да помогне уједно и тежњу свију Југословена, јер је и наша искрена жеља, да Српска влада удружена са Народним вијећем у Загребу учини све, да дође до стварања јединствене државе Срба, Хрвата и Словенаца под вођством краља Петра и његове династије,

4. И зато, да би ова Скупштина помогла са своје стране створити јединствену државу

свију Словена, Срба, Хрвата и Словенаца, бира два члана, која ће стајати на услузи српској влади: Јашу Томића (Нови Сад) и Блашка Рајића (Суботица) и бира два члана који ће стајати на располагању Народном већу у Загребу: др Јована Манојловића (Суботица) и Васу Стајића (Нови Сад). ²

Краљевина Црна Гора је 21. јануара 1916. године потписала капитулацију и на тај начин себе довела на страну поражених – у односу на оба зараћена блока. Шта више, она је тим чином престала да постоји и постала само територија Аустро-Угарске. Због оваквог њеног правног положаја, није било могуће говорити о Црној Гори као држави, након рата, већ су се и на територију некадашње Краљевине Црне Горе, као и на Банат, Бачку и Барању, на пример, односиле одредбе Мирног плана Вудроа Вилсона. Право на самоопредељење припало је српском народу Црне Горе – као аустро-угарске области. Велика народна Скупштина (српског народа) Црне Горе одржана је у Подгорици 26. новембра 1918. године, и усвојила следећу [Резолуцију](#) :

„1. Да се краљ Никола I Петровић – Његош и његова династија збаци са црногорског пријестола,

2. Да се Црна Гора са братском Србијом уједини у једну државу под династијом Карађорђевића, те тако уједињена ступа у заједничку Отаџбину нашег троименог народа Срба, Хрвата и Словенаца,

3. Да се изабере Извршни народни одбор од пет лица, који ће руководити пословима, док се уједињење Србије и Црне Горе не приведе крају,

4. Да се о овој скупштинској одлуци изјави бивши краљ Црне Горе Никола Петровић, Влада Краљевине Србије, пријатељске Споразумне силе и све неутралне државе.”

Ове три Скупштине су значајне, зато што су на њима донете одлуке којима су одређене, не баш безначајне територије демократским изјашњавањем, а на бази свеопштег савезничког (победничког) договора, постале део Краљевине Србије ПРЕ него што је ова избрисала саму себе ради стварања Краљевства СХС. Ако се овим територијама придода оно што је добијено ратним победама у два балканска рата, а што је такође прихваћено Лондонским, односно Букурештанским миром – добија се територија државе

Србије која уопште није мала, или безначајна. Са свим овим територијама Србија је створила, или ушла у прву од неколико Југославија.

ДЕКЛАРАЦИЈА

На жалост, у тих неколико дана до 1. децембра 1918. године, Скупштина Србије, регент, краљ, Влада... нису адекватно реаговали. Боље речено, нису никако реаговали на увећање властите државе. Постоје извештаји који говоре да су регент или Стојан Протић примили делегацију неке Скупштине, да се ту певало и клицало и ништа више. И тако – прође столеће. (У разговору који сам водио са ванредним професором на Одсеку за историју на Филозофском факултету у Новом Саду – непосредно ангажованим баш за овај период, аутором више дела о догађањима из новембра 1918. године у Војводини, сазнадох да се „негде у децембру 1918. године, по Проглашењу Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца састала Скупштина Србије”, донела неке одлуке и „примила к знању” одлуке новосадске и подгоричке Скупштине, док румска није ни поменута.)

Право, али и последње време је да државни органи Републике Србије одреагују данас: симболично, на стогодишњицу одржавања ових скупштина и на стогодишњицу величанствене српске победе у Великом рату. А то је могуће учинити врло једноставно. Довољно је да се у Скупштини Републике Србије изгласа једна Декларација којом ће одлуке све три скупштине из 1918. бити прихваћене, а посланицима који су их усвојили изразити велика захвалност. Можда чак и усвојити измене [Закона](#) о државним и другим празницима у Републици Србији и дане одржавања ове три скупштине (24, 25. и 26. новембар) уврстити у државне празнике?

Данашњој Србији је наметнут државни модел по којем је она проистекла из Југославије и потпуно је идентична, на пример, са Словенијом или Македонијом – које никад нису постојале. Србија је створила Југославију, Југославија је створила и Словенију и Хрватску, али Србија је постојала и без Југославије и пре Југославије. И то је један од разлога зашто се Срби у данашњој Србији осећају као у туђим ципелама. Није ли време

да Србија заиста постане држава српског народа и почне да води бригу о српским интересима?

Наравно: може као и до сад, али онда би „званични Београд” морао да рачуна, пратећи тенденције које се остварују у последњих двадесетак година, на гранични прелаз „Бранков мост”. <

Објављено: субота, 20. октобар 2018, 21:32h

Напомене

1 Драго М. Његован, *Присаједињење Срема, Баната, Бачке и Барање Србији 1918. Документи и прилози*, друго, допуњено издање, Нови Сад, Музеј Војводине, 2001, стр. 47

2 Исто, стр. 51–52